

Tikankontti

Guckusko
Cypripedium calceolus

Uhanalaisuusluokka (IUCN): silmälläpidettävä (NT)

EU:n lajikoodi: 1902

Rauhoitettu (LSA 1066/2023)

Luontodirektiivin laji (liitteet II ja IV)

Ahvenanmaalla rauhoitettu ja erityisesti suojeltava (ÅFS 88/2023)

BOR suojelutaso epäsuotuisa riittämätön, vakaa

Luonnehdinta

Tikankontti on näyttävin kämmekkämme. Se on lähes puolen metrin korkuinen, leveänsoikealehtinen, monivuotinen ruoho, jonka kukat ovat isommat kuin minkään muun kotimaisen kämmekän. Kukkia on tavallisesti yksi tai kaksi, hyvin harvoin kolme. Noin kymmenen senttimetriä leveän kukan huuli on konttimainen, keltainen ja ruskeasuoninen, muut kehälehdet ovat punaruskeita. Tikankontti kukkii kesä–heinäkuussa.

Elinympäristö ja levinneisyys

Tikankontti on etelässä etenkin lehtojen ja lehtoniittyjen, pohjoisessa varsinkin letto- ja lehtokorpien sekä lettorämeiden kasvi. Tikankontti kasvaa puolivarjoisilla paikoilla kalkkipitoisella alustalla, jonka pH on yli kuusi. Levinneisyys kattaa koko Suomen lukuun ottamatta pohjoisinta Lappia.

Nykytila ja uhkatekijät

Tikankontti on taantunut kasvupaikkojen ojitusten, hakkuiden, maanpinnan rikkomisen ja kuusetumisen takia. Pellonraivauksella on aikoinaan ilmeisesti hävitetty lukemattomia kasvupaikkoja. Kasvien siirtäminen pihoihin ja poimiminen ovat nopeuttaneet tikankontin vähenemistä. Lajin eteläisiä esiintymiä uhkaavat kasvupaikkojen umpeenkasvun lisäksi taantumisen geneettisen monimuotoisuuden vähenemisen ja suvullisen lisääntymisen vähäisyyden vuoksi sekä uusien sopivien elinympäristöjen puute. Pohjoisempana tikankontin tulevaisuus näyttää valoisammalta, ja siellä laji on sopeutunut monenlaisiin elinympäristöihin. Yli puolet tikankontin tunnetuista esiintymistä ja kaikki eteläiset kasvupaikat ovat suojelualueilla. Osa eteläisistä populaatioista on saatu elpymään kasvupaikkojen puustoa raivaamalla.

Hoitosuositukset

Tikankontin kasvupaikalla tai sen välittömässä lähiympäristössä ei tehdä maanmuokkausta eikä avohakkuuta. Myöskään vesitasapainoa ei muuteta ojituksin. Suuri osa tikankontin kasvupaikoista on metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä (lehdot, lehto- ja ruohokorvet, letot, lähteiden lähiympäristöt). Monia tikankontin esiintymiä on hoidettu varjostavaa puustoa harventamalla tai ennallistamalla kohteita ojia tukkimalla. Lisäksi useille kasvupaikoille on tehty hoitosuunnitelmia tikankonttipopulaatioiden elvyttämiseksi. Kaikki esiintymät eivät kuitenkaan tarvitse hoitoa. Tarkempia, esiintymäkohtaisia hoitosuosituksia on esitetty Metsähallituksen ”Tikankontin tila Suomessa” -julkaisussa.

Lähteet

- Kalliovirta, M. 2017. Tikankontti (*Cypripedium calceolus* L.). Teoksessa: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.). Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. S. 265–267. Suomen ympäristö 1/2017.
- Laitinen, T. 2006. Tikankontin tila Suomessa. Metsähallitus. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 154. 96 s.
- Raatikainen, M. 1997. Tikankontti – guckusko. Teoksessa: Rytteri, T. & Kettunen, T. (toim.). Uhanalaiset kasvimme. Suomen ympäristökeskus ja Kirjayhtymä Oy, Helsinki. S. 128–129.

Kuva: Terhi Rytteri